

Conferentie

Meer dan voedsel alleen

Kerken, armoede en voedselbanken

Verslag conferentie 21 april 2006 te Utrecht

Inhoud

Korte impressie van de dag

Opening en welkom

Plenaire hoorzitting, waarin 5 sprekers een reactie geven op de conceptverklaring:

1. Riky Schut-Hakvoort, namens de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA
2. Sjaak Sies, samen met zijn vrouw Clara, initiatiefnemers van Voedselbank Nederland
3. Celina Barnwell en Yvonne Wolthuis-van Olf uit Amsterdam- Zuidoost
4. Matthijs van Muijen, procesmanager Divosa, de vereniging van leidinggevenden van sociale diensten
5. Jacques de Vries, Arme Kant Friesland

Inleiding door Herman Noordegraaf

Bespreking in groepen

Panelgesprek met Ineke Bakker, Jan Gerd Heetderks en Hub Crijns, o.l.v. Colet van der Ven

Bijlage 1 - Enkele punten uit schriftelijke reacties op de verklaring en het plan van aanpak

Bijlage 2 – Concept verklaring en plan van aanpak 'Meer dan voedsel alleen'

Colofon

Conferentie 'Meer dan voedsel alleen'

Korte impressie van de dag

Armoede in Nederland is nooit weggeweest. Maar de laatste jaren nemen de signalen dat het ernstiger wordt weer sterk toe. De schuldhulpverlening wordt overspoeld, de diaconieën worden steeds meer geconfronteerd met mensen die helemaal zijn vastgelopen, nieuwe wet- en regelgeving tast de koopkracht van de minima aan. Eén van de meest in het oog springende signalen waardoor armoede zichtbaar wordt, is de opkomst van de voedselbanken. Ruim 8000 mensen in Nederland krijgen elke week een voedselpakket uitgedeeld, omdat ze te weinig geld hebben voor dagelijks voedsel.

Conferentie

De opkomst van voedselbanken is een verontrustend verschijnsel. Het doet politiek en maatschappelijk veel stof opwaaien en zeker ook binnen de kerken en de (kerkelijke) anti-armoedebeweging leidt het tot menige emotionele discussie. Wat zegt het over de sociale staat van Nederland dat dit soort initiatieven broodnodig zijn? Welke visie hebben kerken op de voedselbanken, de oorzaken die achter de noodzaak van voedselbanken zitten en de rol die zij hierbij zelf willen en kunnen spelen? Voor de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA en Kerkinactie voldoende aanleiding om een conferentie met allerlei betrokken partijen te beleggen om zo'n visie op kerken, armoede en voedselbanken te ontwikkelen. Op 21 april vond deze conferentie in Utrecht plaats. Ruim 150 diakenen, andere kerkelijke vrijwilligers, medewerkers én klanten van voedselbanken, mensen uit de anti-armoedebeweging en vele andere betrokkenen gaven hun mening.

Verklaring en plan van aanpak

Een concept-verklaring vormde de basis voor gesprek tijdens de conferentie. Centraal in die verklaring staat: "Wij zien de voedselbanken als een aanklacht en als een opdracht." De verklaring roept op tot een beleid dat er voor zorgt dat voedselbanken in de nabije toekomst niet meer nodig zijn als middel voor armoedebestrijding. Het tweede deel geeft een stevige aanzet voor een 'plan van aanpak' voor het overbodig maken van voedselbanken. Het bevat beleidsaanbevelingen aan de kerken, aan de landelijke overheid, plaatselijke overheden en vele andere betrokken partijen om te voorkomen dat mensen zo in de knel komen dat ze zelfs niet meer in hun dagelijks voedsel kunnen voorzien.

In grote lijnen bleek er veel steun te zijn voor verklaring en plan van aanpak. Wel leidde de stelling dat voedselbanken eigenlijk binnen 5 jaar overbodig zouden moeten zijn tot controverse. Sommigen waren het er van harte mee eens. Anderen, met name degenen die actief zijn in de voedselbanken, vonden het onrealistisch en zelfs onwenselijk. Ze voelden het ook als een afwijzing van hun inzet. De opstellers van de verklaring wezen er op dat het streven naar overbodigheid niet gericht is tegen de voedselbanken, maar tegen de oorzaken erachter. De voedselbanken hebben bovendien een functie tegen verspilling. Sjaak Sies, oprichter van de Voedselbank Nederland: "Zonder de voedselbanken zou er 250.000 ton (ingezameld in 2005) aan voedsel vernietigd worden. Dit jaar wordt er waarschijnlijk het dubbele ingezameld. Laat de voedselbanken bestaan om het voedsel een herbestemming te geven." Op dit punt zal zeker een aanpassing in de verklaring komen. Eind september gaan de organisatoren de tekst aanpassen naar aanleiding van reacties die tot die tijd nog gegeven kunnen worden.

Sprekers

Riky Schut, lid van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA, memoreerde dat de werkgroep diep verontwaardigd was toen de eerste voedselbanken werden opgericht. "We voelden onze machteloosheid. (...) Maar door de voedselbanken krijgt armoede in één klap nog meer een gezicht en is het een publieke zaak geworden. (...) Vandaag zetten we onze verontwaardiging en machteloosheid om in daadkracht. (...) Meer dan ooit gaapt er een kloof in onze welvaartsstaat tussen een groep rijken en een veel te grote groep armen. We laten onze mond niet snoeren, maar willen laten zien hoe pijnlijk het is om rijkdom te hebben ten koste van de armen.

We geloven onvoorwaardelijk in de mensen die aankloppen bij de voedselbanken en hoe pijnlijk het is voor de armen niet gezien te worden, niet meer mee te tellen."

Sjaak Sies, oprichter van de Voedselbank Nederland, ziet de voedselbanken voorlopig niet verdwijnen. "Er zal altijd een groep blijven die tussen wal en schip valt". Sies voelt er ook niet veel voor voedselbanken als een protestbeweging. Wel blijkt het bestaan van voedselbanken op zich al te werken als "een luis in de pels" en een "barometer voor de Nederlandse economie". Herman Noordegraaf, docent diaconaat aan de universiteit van Leiden, sloot zich daarbij aan in zijn toespraak, waarin hij de voedselbanken "een doorn in het vlees van de samenleving" noemde. "Voedselbanken moeten ons pijn blijven doen, ons prikkelen in ons rechtsbesef en ons zo blijven bepalen bij de noodzaak ons in te zetten voor het recht van een ieder op een volwaardige deelname aan onze samenleving."

Jacques de Vries van de Arme Kant van Friesland deed een klemmende oproep: "De synode en andere invloedrijke mensen in de kerken zouden met niet aflatende ijver de boodschap moeten uitdragen dat armoede onrecht is en dat er geholpen wordt onder protest."

Matthijs van Muijen, medewerker bij de Divosa (Vereniging van directeuren van sociale diensten), erkende dat er veel verbeterd moet worden bij de snelheid van afhandelen bij de sociale diensten. Hij pleitte ook voor maatregelen om niet-gebruik tegen te gaan. Daarbij wil Divosa onder andere de categoriale bijstand terug. Ook moet het minimum voor een aantal groepen omhoog. Vooral gezinnen met kinderen komen in de problemen. "De uitkering van 90 procent is onvoldoende om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Voorgesteld werd door Rotterdam om dit naar 100 procent op te hogen."

Waar verbinden de kerken zich aan?

Ineke Bakker van de Raad van Kerken, voorzitter van de PKN-synode Jan Gerd Heetderks, en Hub Crijns namens de Bisschoppenconferentie zegden in het slotdebat toe dat de kerken nog menig gesprek zullen voeren met de politiek, en de plaatselijke kerken zullen blijven oproepen tot helpen onder protest. De Raad van Kerken zal de verklaring bespreken en zal daarbij vragen of alle lidkerken zich erachter kunnen stellen.

Ineke Bakker sprak haar respect en de bewondering uit voor cliënten en vrijwilligers van de voedselbanken. Tegelijkertijd bekruipt haar een gevoel van schaamte over het feit dat dit land, met haar rijkdom en technologische ontwikkelingen, niet in staat is om zich zo te organiseren dat iedereen in staat is een menswaardig bestaan op te bouwen. En als laatste het gevoel van verontwaardiging, als motor tot het daadwerkelijk willen veranderen van de situaties van mensen die in armoede leven.

Peter de Bie

Artikel uit de Arme Krant van Nederland, juni 2006

Conferentie 'Meer dan voedsel alleen'

Verslag conferentie over kerken, armoede en voedselbanken
21 april 2006 te Utrecht

Opening en welkom

Evert Jan Hazeleger, hoofd van het team Dienst in de Samenleving van Kerkinactie / Protestantse Kerk in Nederland, opent de conferentie met een hartelijk welkom. "Uit allerlei groepen zijn mensen vanmiddag aanwezig: diaconieën, vrijwilligers en bestuurders van voedselbanken, cliëntenraden, Arme Kant-groepen, rooms-katholieke caritas, raden van kerken, overheden. De conferentie wordt georganiseerd door het binnenlandse diaconaat van Kerkinactie en de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA. Het blijkt dat het thema armoede leeft. Door de groei van de voedselbanken is armoede weer op de kaart gezet. Voedselbanken zijn in Nederland een relatief nieuw verschijnsel. In andere Europese landen bestaan ze al veel langer.

De kerk is al geruime tijd bezig met armoede. Bijna twintig jaar geleden werd de werkgroep Arme Kant van Nederland opgericht. Op 29 november 2005 organiseerde de Diaconie van de Protestantse Gemeente Amsterdam in samenwerking met Stichting Netwerk en Stichting Voedselbank een werkconferentie over armoedebestrijding in Amsterdam-Zuidoost, onder de titel 'Meer dan voedsel alleen'. Deze landelijke conferentie is een vervolg op die gelijknamige Amsterdamse bijeenkomst. Vanmiddag willen we een visie ontwikkelen op de huidige ontwikkelingen. Wat zegt het bestaan van voedselbanken over de samenleving? Welke maatregelen kunnen er worden genomen?

Veel diakenen zijn actief betrokken bij de voedselbanken. Ze kunnen knelpunten signaleren en doorgeven aan de gemeente, sociale dienst en landelijke politiek. Ze kunnen mensen doorverwijzen naar b.v. sociale dienst en schuldsanering. Veel mensen weten de weg naar de bijzondere bijstand niet te vinden. Er is veel bureaucratie. Natuurlijk moet je als diaken je actief inzetten om armoede te bestrijden, maar we willen ook niet terug naar vroeger.

Daarom: voedselbanken zijn nodig, maar het helpen gebeurt wel onder protest. Door goede samenwerking tussen gemeenten, landelijke overheid en kerken moeten voedselbanken zo snel mogelijk overbodig worden. De afgelopen tijd zijn vele rapporten verschenen rondom armoede: een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid naar cliënten van voedselbanken en een rapport over voedselbanken 'Weer op eigen benen staan' van Gerda Verburg (CDA) tot een onderzoek uit Rotterdam over de toereikendheid van het minimuminkomen, 'De waarde van de norm'.

Het is tijd om met elkaar te werken aan een standpunt over het feit dat in onze samenleving voedselbanken voor sommige armen noodzakelijk zijn.

Uw inbreng daarbij is welkom. Het gaat er hier vanmiddag niet om hoe je een voedselbank moet opzetten of dat je voor of tegen de voedselbank bent. Vanmiddag gaan we de conceptverklaring die u allen ontvangen heeft, bespreken om als kerken gezamenlijk te komen tot een standpunt over voedselbanken. We moeten niet rechts, niet links, maar rechtdoor gaan tegen armoede. Ook hebt u een plan van aanpak ontvangen om concrete voorstellen te doen om armoede te bestrijden. Ook hierbij graag reactie en aanvullingen. Uw reacties op de conceptverklaring en plan van aanpak worden allemaal verwerkt om uiteindelijk te komen tot een verklaring van de kerken en een definitief plan van aanpak. De verklaring zal worden aangeboden aan de politiek."

Hazeleger geeft vervolgens het woord aan Colet van der Ven, die de plenaire hoorzitting zal leiden.

Plenaire hoorzitting, waarin 5 sprekers een reactie geven op de conceptverklaring

1. Riky Schut-Hakvoort, namens de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA

- Bij ons op het dorp is geen voedselbank. Toch weet ik al jaren dat er voedselhulp wordt geboden, door onze warme bakker bijvoorbeeld. Met feestdagen staan ze klaar voor hen die het minder getroffen hebben in onze maatschappij en ik weet zeker dat er veel strepen gaan door onbetaalde rekeningen. Ook de eigenaar van de kleine supermarkt op de hoek biedt elke zaterdagmiddag na sluitingstijd hulp aan mensen die het hard nodig hebben.
- De pastoor brengt een extra gift van een parochiaan naar de voedselbank in Venlo, omdat hij in zijn parochie geen armen heeft, zoals hij zegt.
- Mijn moeder heeft vroeger (in de jaren 1940 - 1950) als boerin veel mensen die aan de deur kwamen en honger hadden, geholpen door vlees weg te geven van de slacht van een varken en groenten en fruit uit de moestuin. Er werd verder niet over gesproken.
- Dit alles gebeurt in stilte, er wordt geen ruchtbaarheid aan gegeven.

Voedselhulp heeft altijd bestaan!

Maar plotseling worden we enkele jaren geleden opgeschrikt door de oprichting van de verschillende voedselbanken. In één klap krijgt armoede nog meer een gezicht en is ze een publieke zaak geworden. Het gaat om het al of niet kunnen kopen van voedsel/eten, een van onze meest elementaire levensbehoeften (koopkracht). We weten dat hier en wereldwijd genoeg voedsel kan worden geproduceerd door boeren en tuinders. De winkelschappen in Nederland kunnen elke dag (over en over) gevuld worden met levensmiddelen. Deze levensmiddelen zijn enerzijds te duur voor mensen met lage inkomens (arme gezinnen), en anderzijds zijn er elke dag en week onverkoopbare verliespartijen die worden uitgeselecteerd door de verwerkende industrie en handel. Deze partijen zijn beschikbaar voor de voedselbanken.

Daarnaast hebben we in ons land te maken met de lage-inkomensproblematiek onder boeren, van wie 44 procent een inkomen uit bedrijf heeft onder het bestaansminimum, doordat boeren door het neoliberale beleid gedwongen worden beneden de kostprijs steeds meer en grootschaliger en goedkoper te produceren. Dit gaat ten koste van de kleine en middelgrote gezinsbedrijven. Zij leggen het loodje. Er dreigt een onbalans te ontstaan in de landbouw- en voedselproductie en consumptie en koopkracht. Producent en consument moeten vanaf nu 'voedsel en landbouw' hoog op de agenda plaatsen.

Voedselbanken staan midden in de belangstelling van onze maatschappij en kerken en politieke partijen hebben de voedselbanken als inzet gebruikt bij de gemeentelijke verkiezingen om de politieke discussie scherp te stellen rond sociaal beleid.

“Meer sociaal, meer rechtvaardig, meer solidair”, mag ineens weer genoemd worden.

De Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA was diep verontwaardigd toen de eerste voedselbanken werden opgericht. We voelen onze machteloosheid. Moeten we ons toch

neerleggen bij de realiteit dat er mensen zijn die hun voedsel moeten halen bij een voedselbank? Of wordt juist nu pas duidelijk hoe het werkelijk zit met armoede? Als Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA, die bijna twintig jaar bestaat, zouden we natuurlijk graag met alle andere betrokken organisaties vooruitgang boeken in onze jarenlange strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Iedereen heeft recht op een leven in waardigheid, dat staat in ons beleidsplan en het Dossier Armoede in Nederland, etc.

Vandaag zetten we onze verontwaardiging en machteloosheid om in daadkracht. We manifesteren ons door hier met velen bijeen te zijn en aan het eind van deze dag een verklaring af te geven met signalen en standpunten. We weigeren onze ogen te sluiten voor het pijnlijke gegeven dat er voedselbanken nodig zijn. Meer dan ooit gaapt er in onze welvaartsstaat een kloof tussen een groep rijken en een veel grotere groep armen. Degenen die altijd in rijkdom leven, zeggen juist nu dat zij geen armoede tegenkomen. Het lijkt een onvermijdelijke trend te worden om je bij de werkelijkheid van de kloof tussen arm en rijk neer te leggen.

Wij willen niet meer sussen en negeren, we erkennen dat de kloof tussen arm en rijk bestaat. Als Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA blijven we dit, samen met u, onophoudelijk aan de orde stellen. We laten onze mond niet snoeren, maar willen laten zien hoe pijnlijk het is om rijkdom te hebben ten koste van de armen. We geloven onvoorwaardelijk in de mensen die aankloppen bij de voedselbanken en realiseren ons hoe pijnlijk het voor de armen is niet gezien te worden, niet meer mee te tellen. De kloof reduceert armen tot lastpost, tot kostenpost, tot gevaar voor de economie.

Kortom, we kunnen het bestaan van voedselbanken ook zien als 'de grote erkenning en herkenning van armoede'. Iedereen heeft het ineens over de mensen die in armoede moeten leven, over schulden en over huisuitzettingen, en afsluiting van gas, water en licht. Er is zelden zo'n bewustwordingsproces op gang gebracht in onze samenleving als sinds het bestaan van de voedselbanken. Er is dus meer dan voedsel alleen! We hebben vandaag een aanklacht!

Staatssecretaris Van Hoof heeft onderzoek laten doen naar de groep mensen die gebruik maken van voedselbanken. Hij zegt in zijn brief aan de Tweede Kamer nadrukkelijk dat de overheidsverantwoordelijkheid voor de algemene en bijzondere bijstand niet ter discussie staat. De instrumenten voor lokaal beleid en initiatieven om mensen te helpen zijn primair in handen van gemeenten. Onze wethouder van sociale zaken zegt dat de sociale voorzieningen toereikend zijn en een voedselbank niet nodig is.

Deze nieuwe cijfers en achterliggende oorzaken in dit rapport kunnen ons verder helpen, door deze en andere visies over het bestaan van voedselbanken kritisch onder de loep te nemen en een beweging in gang te zetten om het huidige neoliberale denken van onze regering te beïnvloeden.

En tot slot een paar opmerkingen over een stagemiddag die ik onlangs had bij de voedselbank in Noord-Limburg.

- Ik had een afspraak met Joke van Elswijck, ze heeft al zeven jaar zitting in het Regioberaad van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA vanuit Limburg. Ze is mede daarom gevraagd in het bestuur van de voedselbank Noord-Limburg.
- Een bewogen, geïnspireerde Joke zegt: "Ik deel donderdagmiddag gewoon voedsel uit. Ik word er stil van. Ik wil ook niet meer uitleggen waarom ik dit werk doe voor de voedselbank. Het is ook net of deze mensen die bij de voedselbank komen er niet mogen zijn. Iedereen praat vernederend over voedselbanken, maar het is waardig wat hier gebeurt. Er is een veilige en zorgzame sfeer, er is gezelligheid met veel menslievende warmte. Het zijn sterke mensen die de drempel over durven gaan en hier een voedselpakket halen. Maar het blijft een Schande met een hoofdletter.
- De voedselbank Noord-Limburg bestaat nu 2 jaar, er komen 150 gezinnen, en er komen elke week gezinnen bij. Meer dan 15 vrijwilligers werken mee. Niet vanuit medelijden. Ze hebben zich laten raken. Ze voeren intakegesprekken, halen voedsel op, berekenen en

verdelen het voedsel, houden de giften bij, maken plannen, knappen de oude smederij en bijhorende gebouwen op en laten zich niet uit het veld slaan.

Reacties uit de zaal

- Het antwoord van staatssecretaris Van Hoof van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over het onderzoek dat het kabinet liet uitvoeren naar de gebruikers van de voedselbanken is veelzeggend. Uit het onderzoek bleek dat er bij de gebruikers een structureel inkomenstekort is vanwege de hoge woonlasten en lasten voor levensonderhoud. Van Hoof is echter niet bereid om extra geld uit te trekken voor inkomensondersteuning en legt het accent op het onvoldoende gebruiken van de bestaande voorzieningen. Er wordt enigszins cynisch gereageerd op de initiatieven van de kerken.

- Stille armoede wordt door de voedselbanken weer zichtbaar en dat staat 'Den Haag' niet aan. De politiek laat het langs zich heen glijden. Riky Schut: toch is de bewustwording nooit zo groot geweest als nu. Er wordt gepraat over het opkrikken van de koopkracht, het CDA heeft een rapport uitgebracht over voedselbanken, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft naar aanleiding van vragen van CDA Tweede-Kamerlid Gerda Verburg een onderzoek ingesteld naar de reden waarom mensen bij een voedselbank aankloppen. De politiek heeft hier steeds meer aandacht voor.

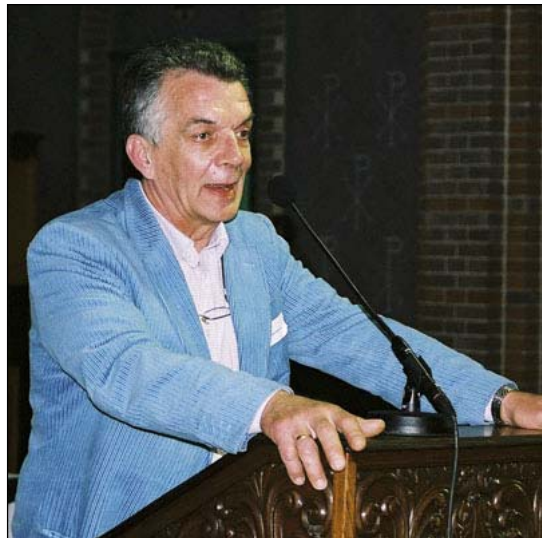
- Van onderzoek kunnen we niet leven. Er is armoede bij boeren. Het is onrechtvaardig dat er geen eerlijke prijs voor de producten wordt betaald. De minimuminkomens zijn niet meer voldoende, Nederland is een duur land. Riky Schut: de prijzenslag heeft voor niemand iets opgeleverd. Uiteindelijk zijn er veel nadelen en het gaat ten koste van boeren en tuinders.

2. Sjaak Sies, samen met zijn vrouw Clara initiatiefnemers van Voedselbank Nederland

Allereerst complimenten voor deze middag. U denkt bij ons misschien alleen aan inzamelen en het distribueren van voedselpakketten, maar de uitdeelpunten zijn feitelijk een tweede doelstelling. Het gaat ons om het aangaan van relaties met mensen die aankloppen bij de voedselbank. Wat zijn de problemen? Hoe kunnen we adviseren? Hoe kunnen we bemoedigen?

Het gaat allereerst om het omzien naar elkaar. Bij de start van de voedselbank was niemand blij, niemand wilde de bus voor het huis waarmee de

kistjes met voedsel werden rondgedeeld. Nu is er één gebouw waar de mensen naar toe komen en waar ze hun voedselpakket kunnen ophalen. Dit is een plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten. De schande is weg. Er ontstaan relaties.

Zal de voedselbank in 2010 niet meer bestaan? Ik geloof van niet, want:

- er zal altijd een groep blijven die tussen de wal en het schip valt. Dit zie je ook in andere landen waar de voedselbank al heel lang bestaat. In 4 jaar kan het beleid niet zomaar omgebogen worden.
- er is verwondering over hoe het allemaal gegaan is. Eerst dachten we dat het bij een klein project zou blijven, maar nu zijn er tientallen voedselbanken in Nederland. Armoede is weer bespreekbaar geworden. Het is een onderwerp voor de verkiezingen, de oppositie gaat ermee aan de haal. Het CDA worstelt met het sociale beleid. En daarom zullen voedselbanken altijd blijven bestaan. Het is een graadmeter van de sociaal-economische omstandigheden. Het confronteert de politiek met armoede.

- Zonder de voedselbanken zou er 250.000 ton (ingezameld in 2005) aan voedsel vernietigd worden. Dit jaar wordt er waarschijnlijk het dubbele ingezameld. Laat de voedselbanken bestaan om het voedsel een herbestemming te geven.

Tot slot: wij zijn geen protestbeweging. We zijn een onafhankelijke organisatie. We zijn christenen die werken vanuit een bijbelse opdracht, maar we zijn geen christelijke organisatie. We zijn juist wars van religieuze organisaties. Hierdoor kunnen en willen we met iedereen samenwerken. Voor de overheid zijn we ook een onpartijdige organisatie. Daardoor zijn we ook gemakkelijk geaccepteerd.

Het bestaan van voedselbanken is een luis in de pels van de samenleving, de politiek. Een soort barometer van de economie. De PvdA zegt dat de voedselbanken verleden tijd zijn als zij aan de macht zijn. Dat moet ik nog zien.

Reacties uit de zaal

- Clazina Zwanenberg uit Haarlem is blij met de tweede doelstelling. Mensen kunnen geholpen worden met het invullen van formulieren, het wegwijs maken in de bureaucratische rompslomp. Wat betreft de politiek: gisteren heeft ze zich geërgerd aan Gerda Verburg die eigenlijk zegt 'eigen schuld dikke bult'. Sjaak Sies zegt dat ze drie interviews met Gerda Verburg hebben gehad en dat zij toch wel milder is geworden in haar standpunt.

- Betsie Thijssen, EVA groep Den Haag. Ook zij onderschrijft van harte de tweede doelstelling, maar in Breda kan men dat nog niet georganiseerd krijgen.

- Jan Beerenhout Amsterdam: ik krijg de indruk dat de afnemers worden gestigmatiseerd. Natuurlijk is de signalerende functie belangrijk, maar de voedselbank moet ook geen bijkantoor van de sociale dienst worden. Sies geeft hem gelijk, "maar als de regering steken laat vallen, moet je dan blijven toezien? We willen geen verlengstuk van de regering zijn; we ontvangen geen subsidie".

3. Celina Barnwell en Yvonne Wolthuis-van Olfth uit Amsterdam-Zuidoost

Op deze conferentie is het boekje uitgedeeld met de rapportage en achtergrondartikelen van de Amsterdamse conferentie 'Meer dan voedsel alleen' over de armoedebestrijding in Amsterdam-Zuidoost (november 2005). Op die conferentie is besloten om een platform op te richten, namelijk het Platform 'Meer dan voedsel alleen'. Het doel van het Platform is samen te werken aan 'empowerment' van de meest kwetsbare burgers in Zuidoost. Maar er is tot nu toe nog niets gebeurd. "Ik kan naar een conferentie gaan, maar het helpt niet." Het ergste vindt ze dit voor haar cliënten. "Je hebt een relatie met deze mensen en we helpen hen graag. Ik doe de formulieren en 'intakes'. Ik kan moeilijk zeggen: ga maar naar de sociale dienst. We helpen mensen die niet meer geholpen willen/kunnen worden. Niemand wil hen hebben. Bij de voedselbanken kunnen ze hun verhalen kwijt. Ze zijn geen nummers, maar mensen met een eigen geschiedenis. Ik ben hier gekomen om dit door te geven. Ik ben blij met het verhaal van Sjaak Sies. Ik heb zelf ook te eten gekregen toen ik niks meer had. We moeten niet te veel praten, maar vooral iets doen!", aldus Celina Barnwell.

Yvonne Wolthuis-van Olfth: "ik ben ondernemer en heb jarenlang in de politiek gezeten in Amsterdam-Zuidoost. Na een sabbatical ben ik vorig jaar weer begonnen. De overheid zegt vaak dat het de eigen schuld is van de mensen. Dat blijkt (deels) ook uit het onderzoek dat is

uitgevoerd op verzoek van de Tweede Kamer. Maar men gaat voorbij aan het feit dat dit niet voor iedereen geldt. Het kabinet zegt dat iedere burger zelfredzaam moet zijn, maar dit is niet voor iedereen mogelijk. Ik ken vele voorbeelden van mensen die zichzelf niet kunnen redden en die verstrikt zitten in regelgevingen. Zij zien door de bomen het bos niet meer. Bijvoorbeeld het feit dat door bejaarden in aanleunwoningen gebruik gemaakt wordt van de voedselbank. Niets wordt gezegd over het onderzoek in Almere waar mensen die in revalidatieklinieken zitten hoge schulden opbouwen door onrechtvaardige regelgeving”.

Colet van der Ven vraagt waarom er niets gebeurd is na de conferentie in Amsterdam. Paul van Oosten van de diaconie van Amsterdam zegt dat er wel degelijk effect is van de conferentie, namelijk dat alle betrokken organisaties, onder andere de schuldhulpverlening, GGZ, voedselbank, sociale advocatuur, diaconie, dienst werk en inkomen, met elkaar praten en elkaar weten te vinden om de mensen te helpen. Er is een concreet aanspreekpunt.

Reacties uit de zaal

- Minus van Eijl van de Voedselbank Haaglanden merkt op dat het belangrijk is om lokaal pressie uit te oefenen. In Den Haag zegt de gemeente dat haar beleid goed is en dat er geen armen zijn. Het is van belang de plaatselijke politiek keer op keer te wijzen op hun verantwoordelijkheid voor de armen, want die zijn er wél.

- Henk v.d. Beek, PDC Groningen-Drenthe, raadslid Midden-Drenthe, benadrukt ook dat het contact met de plaatselijke overheid van groot belang is.

- Ron van Leeuwen, Armoedenetwerk Rotterdam, vindt dat Sjaak Sies helemaal gelijk heeft. Afschaffing van de voedselbanken in 2010 is een ijdel streven. Telkens wordt er verwezen naar de overheid, maar we moeten ook zelf aan de slag gaan.

4. Matthijs van Muijen, procesmanager Divosa, de vereniging van leidinggevenden van sociale diensten

Bedankt voor de uitnodiging.

Divosa merkt een toenemende aandacht voor armoedebeleid door verschillende bijeenkomsten die georganiseerd worden rond dit thema. Ook bij de leden van Divosa, gemeentelijke sociale diensten, is er meer aandacht voor de inkomenspositie, schuldhulpverlening en het armoedebeleid. De afgelopen drie jaar hebben vooral in het teken gestaan van de invoering van de Wet Werk en Bijstand. Het voorkómen dat mensen in de bijstand komen en het weer aan het werk helpen van klanten stond en staat nog steeds voorop.

Het ontstaan van Voedselbanken, de toenemende vraag naar schuldhulpverlening en rapporten over de vraag of de bijstanduitkering voldoende is om van rond te komen geven er aanleiding toe om ons nadrukkelijker met het thema armoede bezig te houden.

- Voedselbanken zijn een maatschappelijk initiatief dat voorziet in een behoefte, gezien de circa 8000 mensen die regelmatig gebruik maken van één van de bijna dertig voedselbanken. Het prikkelt sociale diensten om nog beter de antennes te ontwikkelen om problemen van mensen te signaleren en op te pakken. Een bijstandsuitkering

aangevuld met bijzondere bijstand, kwijtschelding en aanvullende regelingen die per gemeente verschillen, zouden in theorie voldoende moeten zijn.

- In de praktijk blijkt echter dat mensen toch tekort komen. De sociale dienst weet een groep mensen nog niet of onvoldoende te bereiken. Het niet-gebruik is nog steeds een probleem. Daarnaast is er een groep die er bewust voor kiest niets met de overheid te maken te hebben en die onafhankelijk wil zijn.
- De dienstverlening van onze beroepskrachten kan nog beter. Sneller klanten aan werk of aan een uitkering of bijzondere bijstand helpen. Soms duurt dit erg lang. Dat kan nog beter.
- Voedselbanken hebben een zelfstandige rol. Ze kunnen wel, als mensen dat willen, signalen doorgeven aan bijvoorbeeld schuldhulpverlening of bijstandconsulenten. Maar het mogen geen bijkantoren worden van sociale diensten.
- Om het niet-gebruik te bestrijden vinden we dat het makkelijker moet worden om geld toe te kennen als mensen daar recht op hebben. Zo heeft de ene afdeling van de Belastingdienst informatie over inkomens van burgers en de andere afdeling kent de zorgtoeslag, huurtoeslag en kindertoeslag toe. Waarom kan dat niet automatisch ambtshalve verstrekt worden? Divosa heeft onlangs een brief met dit verzoek gestuurd aan staatssecretaris van Financiën Joop Wijn. Wellicht is in de toekomst een miniatoeslag ambtshalve een oplossing in plaats van bijzondere bijstand.
- Eind april verscheen een rapport van de wetenschappelijke afdeling van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid in Rotterdam. Wat opviel was dat vooral gezinnen met kinderen in de problemen komen. De uitkering van 90 procent is onvoldoende om in de noodzakelijke kosten van bestaan te voorzien. Door Rotterdam werd voorgesteld om dit naar 100 procent op te hogen. We vinden dit een serieus punt, dat in de Tweede Kamer serieus aandacht moet krijgen. Een ander punt uit de studie is dat sociale diensten door leenbijstand klanten op schulden jagen, waarvoor ze maandelijks gemiddeld 60 euro moeten afbetalen.
- Hoe het makkelijker kan, is ook door categorale bijstand. Dat is nu slechts mogelijk voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten. We vinden dat het mogelijk moet zijn groepen een uitkering te verstrekken. Dat bespaart uitvoeringskosten en zorgt ervoor dat het niet-gebruik omlaag kan.
- Over afsluiting van energie nog een mededeling. In de Tweede Kamer is een voorstel aangenomen waarin staat dat het in de Splitsingswet voor energiebedrijven verboden moet worden om mensen in de winterperiode van 1 oktober tot 1 april af te sluiten van gas en elektra. Uitzonderingen zijn fraudeurs en mensen die als wanbetaler bekend staan en die niet willen meewerken aan schuldhulpverlening. Divosa is hierover positief, omdat in de praktijk blijkt dat mensen in de winter worden afgesloten.
- Ten slotte iets over de activiteiten van Divosa de komende periode. Op 31 mei 2006 houden we voor onze leden een deskundigenbijeenkomst over armoedebeleid met onder anderen Godfried Engbersen en staatssecretaris Van Hoof. Het is voor gemeenten een goed moment om over armoedebeleid na te denken. Het maatschappelijke initiatief en het plan van aanpak om voedselbanken overbodig te maken dat vandaag gepresenteerd wordt, zal verspreid worden als inspiratie. Divosa zal gegevens leveren voor het Nationaal Actieplan ter bestrijding van armoede en uitsluiting. We zullen gebruik maken van bijdragen van leden maar ook van uw ideeën.

Reacties uit de zaal

- Mw. Jet Hoogeboom uit Houten, zelf bij de sociale dienst gelopen en minder draagkrachtig, begrijpt niet waarom de zaal klapt voor het verhaal van Van Muijen. Matthijs van Muijen reageert hierop door erop te wijzen dat Divosa de bijstandswet uitvoert en wil dat de mensen krijgen waar ze recht op hebben, maar ook te maken heeft met de wetgeving.

- Dhr. Horstman, Stuurgroep Voedselbanken Hengelo i.o., vertelt dat in mei begonnen wordt met het uitdelen van de voedselhulp. Zijn ervaring is dat mensen de weg naar de bijzondere voorzieningen niet kunnen vinden. Ze zijn langs alle loketten geweest en worden elke keer

doorverwezen. Zou het niet verstandig zijn om als sociale dienst de juiste informatie te halen bij de voedselbanken zelf? Hoe komen de mensen die aankloppen bij de voedselbank aan hun problemen?

Matthijs van Muijen neemt dit mee als belangrijk signaal voor de sociale diensten.

- Hans Arwert, diaconaat Kerkinactie, wijst erop dat de sociale diensten door het verstrekken van leenbijstand medeveroorzakers zijn van de problemen. Er zijn mensen die niet rondkomen van hun inkomen, de lasten zijn te hoog. Het is een structureel probleem. Iedereen verwijst naar elkaar, maar wie doet uiteindelijk wat? Ook als belangenbehartigers rennen we van het ene loket naar het andere.

Matthijs van Muijen zegt dat de oplossingen liggen bij verschillende partijen. Iedereen moet zijn verantwoordelijkheid nemen en aan oplossingen werken.

5. Jacques de Vries, Arme Kant Friesland

Ik ben bestuurslid van en vertegenwoordig hier het Provinciaal Overleg Cliëntenraden (POC) in de sociale zekerheid Fryslân. Ik spreek hier op uitnodiging van de Arme kant van Fryslân, die iemand uit de praktijk aan het woord wil laten. Daarom zet ik eerst in een paar statements de positie van de arme kant van Friesland over de voedselbanken neer. Dat hoeft dus niet noodzakelijkerwijs die van mij of het POC te zijn.

Het uitgangspunt van de arme kant Friesland is altijd geweest dat armoede onrecht is.

Een uitkering moet zo hoog zijn, dat je er van kunt rondkomen en dat je moet kunnen reserveren.

Binnen de kerken krijgen steeds meer diaconieën/caritasinstellingen te maken met hulpaanvragen. Wij vinden dat zij dat enkel en alleen onder protest kunnen doen.

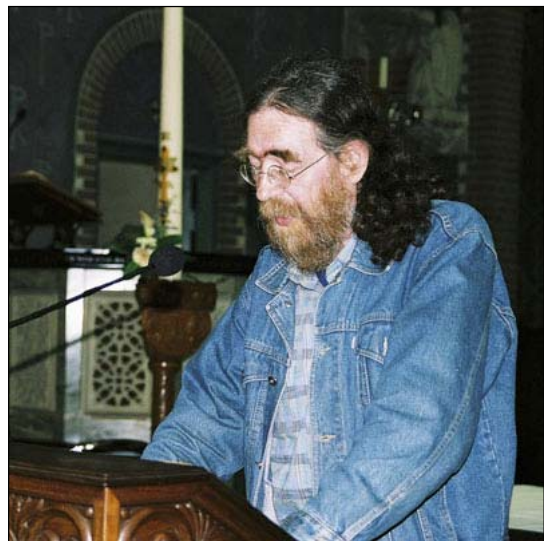
Wij willen een samenleving die hecht aan de waarde dat ieder mens tot zijn recht moet kunnen komen, en dat ieder mens daar ook de mogelijkheden voor krijgt. In de samenleving die ons voor ogen staat past geen voedselbank.

De Arme Kant van Friesland heeft zich er daarom niet voor ingezet om voedselbanken in het leven te roepen. Onze inzet is geweest om armoede in onze provincie zichtbaar te maken en aan de kaak te stellen.

In het POC wordt over wel of geen voedselbanken, wel of geen steun daaraan, verschillend gedacht. Een strijd tussen 'Arminianen' en 'Gomaristen'. De Arminianen zijn de rekkelijken, die de voedselbanken een goede zaak vinden, mits richting overheden maar duidelijk gemaakt wordt dat het eigenlijk hun verantwoordelijkheid is. De Gomaristen zijn de preciezen, die vinden dat het een overheidstaak is die men niet moet overnemen. Je moet de verantwoordelijkheden laten waar ze horen. Naar mijn mening zijn de Arminianen in de meerderheid.

Hoe heeft het zover kunnen komen?

Het CDA beijvert zich de boodschap voor het voetlicht te brengen dat de eerste voedselbanken al onder paars zijn ontstaan. Maar de explosieve groei doet zich vooral onder het huidige kabinet Balkenende Twee voor. Al een groot aantal jaren zijn de bijstandsuitkeringen structureel te laag om van rond te komen. De gemeentelijke lapmiddelen die na 1996 (invoering nieuwe bijstandswet) waren ontstaan, zoals categoriale regelingen van allerhande aard, zijn bij de invoering van de WWB (2004) door de rijksoverheid weer afgeschaft, met als argument dat inkomenspolitiek het primaat van Den Haag behoort te zijn. De daarvoor in de plaats gekomen Langdurigheidtoeslag is veel te laag, en de lat om ervoor in aanmerking te komen ligt veel te

hoog. Overigens geeft de rijksoverheid hier impliciet toe dat de uitkeringen structureel te laag zijn.

Eigen verantwoordelijkheid eerst

In het boekje 'Meer dan voedsel alleen', dat de organisatie van deze dag mij heeft doen toekomen, staat een vraaggesprek met het CDA-deelraadslid in Amsterdam-Zuidoost, Henk de Boer. Hij verwoordt het CDA-standpunt voortreffelijk. Ik citeer: "Voor het CDA is de eigen verantwoordelijkheid erg belangrijk. We hebben het over een vangnet. Geen hangmat". Razend word ik van zo'n opmerking, die duidt op de angst dat het toch vooral niet te lux mag zijn. Ze zouden eens in de hangmat blijven luieren. De mens moet lijden en lijden zal hij. Het idee van "eigen schuld dikke bult" en "ben ik mijn broeders hoeder?" dat nu hoogtij viert in onze samenleving en helaas ook in brede kringen van het CDA, leidt tot dit mededogenloze arme standpunt.

Het mededogen

Door het boven gememoreerde - de steeds ingewikkelder wordende samenleving, het veel te gemakkelijk kunnen maken van schulden, tophypotheeken, en schulden door de partner tijdens het huwelijk gemaakt die bij scheiding niet meer op te brengen zijn, onrechtvaardige uitvoering van de vreemdelingenwet en nog vele andere redenen - zijn grote groepen mensen er niet meer toe in staat om die eigen verantwoordelijkheid tijdelijk of zelfs permanent te kunnen nemen. Het almaar ontoegankelijker worden van steeds meer inkomenssuppletiereregelingen is hier mede debet aan, bijvoorbeeld: fiscalisering van de zorgtoeslag, huurtoeslag, kindertoeslag e.d. Deze groepen zouden met mededogen benaderd en geholpen moeten worden. Juist van het CDA zou men dat mededogen verwachten. Immers, zij zeggen door Jezus Christus geïnspireerd te zijn. Nu ben ik een ongelovige buitenkerkelijke, maar naar mijn beste weten streven gelovigen de navolging van Christus na, en mededogen is bij uitstek een eigenschap die Hij belichaamde.

De Voedselbanken

Deze zijn een noodzakelijk kwaad en er dient naar gestreefd te worden dat zij zo kort als mogelijk bestaan. Wel moet men daarbij voor ogen houden dat, hoe goed de overheid de zaken ook regelt, er altijd mensen zullen zijn die tussen de wal en het schip vallen. Mensen aan wie hulp geboden zal moeten worden. Samenwerken met gemeenten en gemeentelijke sociale diensten? Niet zonder meer. Deze instellingen hebben immers een financieel belang. Hoe meer geld derden in de hulpverlening steken des te minder hoeven de gemeenten dat te doen. Dus wees op uw hoede. De voedsel of andere hulp mag niet afhankelijk gemaakt worden van een verplichting tot begeleiding van overheidswege, zoals voorgesteld door mw. Verburg, CDA (zie haar plan van aanpak 'Weer op eigen benen staan'). Drang oké. Indien nodig leren budgetteren, bijvoorbeeld door het NIBUD, maar nooit door de gemeente. Die hulp is namelijk niet vrij van eigenbelang.

Het platteland versus de stad

De armoede op het platteland is anders. Ik heb de afgelopen week gebeld met een diaken van de Sint Piter in Grou. Daar wordt in een enkel individueel geval hulp verleend, bijvoorbeeld bij echtscheiding of aan een vluchteling. En dat was een jaar of vier geleden ook al zo. Een stijging is niet waarneembaar, wat niet per sé betekent dat deze er ook niet is. Wellicht is de schaamte groter, de mensen kennen elkaar in een dorp (sociale controle). Het hoofd van de lagere school in mijn woonplaats Raerd (± 600 inwoners) heb ik gevraagd of veel kinderen op school komen zonder ontbeten te hebben. "Dat komt wel voor, maar niet uit armoede. Dat is meer een kwestie van het moderne leven". Het is een witte wereld zonder junks, de mensen kijken meer naar elkaar om, en zelfs burenhulp komt in de kleinere dorpen nog voor. Ook wordt er uit eigen tuin gegeten. In de gemeente waarin ik woon, Boarnsterhim (20.000 inwoners, ± 200 WWB klanten), kent de sociale dienst zijn klanten goed en is een voedselbank (nog) niet nodig. Voor de situatie in de stad verwijs ik naar het al eerder gememoreerde boekje 'Meer dan voedsel alleen'.

Wat zou de rol van de kerken kunnen zijn?

Ik richt mij hier op het zo snel mogelijk weer uit de wereld helpen van voedselbanken. In het zojuist gememoreerde, heb ik wat de politiek betreft alleen het CDA genoemd, en met opzet. U zou uw (CDA)-broeders en –zusters, lidmaten, moeten overtuigen van een meer sociale houding, omdat naar mijn mening het evangelie dit van een christen vraagt. De synoden en andere invloedrijke mensen in de kerken zouden met niet aflatende ijver de boodschap moeten uitdragen dat armoede onrecht is en dat er geholpen wordt onder protest. Men vult het gat op dat de overheden laten vallen. Een christenpoliticus mag niet berusten bij het bestaan van voedselbanken en zeker niet als men in de positie is er een eind aan te kunnen maken. Men (het CDA) is de grootste partij in de regeringscoalitie.

Reacties uit de zaal

- Pet af voor dit verhaal. Ik wil het graag nog een keer lezen.
- Jacques de Vries mag naar Den Haag om zijn woordje te doen.
- Iemand uit Rotterdam zegt dat er bij de gemeente Rotterdam nog een hele wereld te winnen is. De wethouder zegt dat velen niet weten op welke toeslagen ze recht hebben. Kan Van Muijen dát niet aanklaarten zodat er wat aan gedaan kan worden?

Colet van der Ven dankt allen hartelijk. Er is genoeg gespreksstof voor de bespreking in kleine groepjes.

Bespreking in groepjes van vragen over de conceptverklaring en plan van aanpak

Aan de hand van een reactieformulier met vragen over de concept-verklaring en het bijbehorende 'plan van aanpak' wordt in 10 groepen gediscussieerd. Enkele hoofdlijnen van de uitkomsten daarvan worden door Colet van der Ven later op de middag samengevat en voorgelegd aan het panel. Conferentiegangers en andere geïnteresseerden krijgen bovendien na de conferentie gelegenheid om schriftelijke reacties in te dienen. Uit de reacties van conferentiegangers die tot 1 juni zijn ontvangen worden in bijlage 1 bij dit verslag enkele hoofdlijnen gehaald. De uiteindelijke verwerking van reacties, die nog tot de derde dinsdag van september kunnen worden gegeven, zal tot een nieuwe versie van verklaring en plan van aanpak leiden. Deze zal in het najaar van 2006 verschijnen.

Inleiding door Herman Noordegraaf, onderzoeker en docent diaconaat, universiteit Leiden

De voedselbanken als doorn

Het succes van de voedselbanken staat op gespannen voet met de inkomenswaarborg in de Wet Werk en Bijstand

“Helaas is onze voedselbank een succes.” Aldus een diaken van een diaconie die financieel bijdroeg aan het startkapitaal van een voedselbank in een interview in het blad Diakonia. Dat woord ‘succes’ sloeg uiteraard op de sterke stijging van het aantal gebruikers. Begin maart verscheen het rapport Klantenanalyse Voedselbanken, waarin het Bureau Regioplan verslag doet van zijn onderzoek naar omvang, ontwikkeling en samenstelling van de groep mensen die gebruik maakt van een voedselbank, evenals naar de achterliggende oorzaken. Het

verrichtte dit onderzoek in opdracht van de verantwoordelijke bewindsman voor het armoedebeleid, de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid H.A.L. van Hoof. Hij had opdracht gegeven tot dit onderzoek nadat hij daar door de Tweede Kamer in de persoon van mw. Verburg om was gevraagd. Het rapport lag ten grondslag aan het op 29 maart gehouden debat in de Tweede Kamer over voedselbanken. Welnu, ook uit dit onderzoek bleek dat we van een succes van de voedselbank kunnen spreken. Zo lezen we: “Uit de interviews met hulpverlenende instanties kwam naar voren dat men in de dagelijkse praktijk dusdanige nood ziet dat er niet aan het nut en noodzaak van de voedselbanken getwijfeld wordt (...). Maatschappelijk werkers die we gesproken hebben, zijn blij dat ze mensen kunnen wijzen op de voedselbank en zien die als een uitbreiding van het dienstenpakket.” (p. 8)

De voedselbanken vormen tegenwoordig inderdaad een noodzaak. We dienen daarom ons respect en onze waardering uitspreken voor degenen die in de voedselbanken actief zijn en zich inzetten voor mensen die helemaal klem zitten.

Toch is er dubbelheid, zoals blijkt uit de woorden van de zojuist geciteerde diaken. Die dubbelheid komen we ook tegen in het rapport van Regioplan. Immers: hoe verhouden voedselbanken zich tot het principe dat we kennen sinds de invoering van de Algemene Bijstandswet in 1965, namelijk dat er een rechtsplicht berust bij de overheid tot financiële bijstand in de noodzakelijke kosten van het bestaan van de burger als die er niet zelf in kan voorzien?

De ABW betekende dat de arme een rechtsaanspraak kreeg en dat hij niet langer afhankelijk was van gunsten. Dit was, zoals de toenmalige verantwoordelijke bewindspersoon mw. Klompé niet naliet te beklemtonen, een vooruitgang in beschaving: mensen moesten met opgeheven hoofd door de samenleving kunnen gaan.

Voor zover mij bekend staat dit principe niet ter discussie. Vandaar dat in de CDA-nota over de voedselbanken, 'Weer op eigen benen staan', wordt gesteld: “In principe moet de overheid zó georganiseerd zijn dat instanties als voedselbanken niet nodig zijn.” De verantwoordelijke bewindsman, staatssecretaris Van Hoof, laat er geen twijfel over bestaan. Hij schrijft in zijn aanbiedingsbrief bij het rapport van Regioplan: “De overheidsverantwoordelijkheid voor de algemene en de bijzondere bijstand staan niet ter discussie.”

In het rapport komt de vraag aan de orde of de komst van voedselbanken niet op gespannen voet staat met de inkomenswaarborg die de Wet Werk en Bijstand moet bieden. Het rapport vermeldt dat gemeenten niet actief betrokken zijn geweest bij de oprichting van de voedselbanken. Wel heeft een aantal gemeenten de komst van de voedselbanken mogelijk gemaakt door subsidie beschikbaar te stellen. De betrokken beleidsmedewerkers spreken van een spanningsveld tussen enerzijds het uitvoeren van het minimale beleid en anderzijds het steunen van een particulier initiatief

als de voedselbank. De respondenten antwoordden bijna zonder uitzondering dat de Wet Werk en Bijstand de inkomenswaarborg behoort te bieden en (citaat) "in principe ook biedt. De landelijke politiek heeft normen vastgesteld voor het minimuminkomen en er zijn mensen die daarvan rond kunnen komen. Tegelijk zeggen de respondenten om zich heen te kijken en te zien dat er ook een groep mensen is die niet in staat is van het sociaalminimuminkomen rond te komen." (p. 7)

Noodzaak van analyse: aan het eind van mijn geld is nog een stuk maand over

Het rapport van Regioplan schiet tekort als het gaat om de analyse van de oorzaken daarvan. Als blijkt dat een groot deel van de gebruikers schulden heeft, moet de vraag aan de orde komen: waarom zijn die schulden er?

Er zijn wel degelijk aanwijzingen in het rapport zelf die hier licht opwerpen. Zo geeft meer dan de helft van de klanten die ondervraagd zijn aan dat hun financiële problemen te maken hebben met hoge woonlasten en lasten voor levensonderhoud, terwijl 38 procent van hen erop wijst dat er structureel te weinig lucht is tussen uitgaven en inkomsten. De klanten is ook gevraagd hoe zij hun problemen oplossen voordat zij het voedselpakket ontvingen: "De grootste antwoordgroep zegt te besparen op de kwaliteit van leven. Veel klanten geven aan structureel te besparen op luxe. Men bezuinigde op eten (geen vlees, koffie of kaas kopen, boodschappen doen bij goedkopere supermarkten), op energierekeningen (geen verwarming aan, erg vroeg naar bed gaan) en op luxeartikelen. Naar het café of op vakantie gaan was er in ieder geval niet bij. Sommige klanten geven aan te hebben bespaard op uitgaven door maaltijden over te slaan of eenzijdige maaltijden te eten."

In het dagblad *Trouw* heeft een aantal interviews gestaan over armoede in Nederland en het verschijnsel voedselbanken. Eén van de geïnterviewden was de Leidse hoogleraar rechtsfilosofie Andreas Kinneging (*Trouw* 8 april 2006). Hij geeft aan dat de bijstand geen vetpot is, maar dat in het debat over armoede de eigen verantwoordelijkheid van armen te weinig aan de orde komt. Daarom zou het debat meer moeten gaan over de noodzaak van verantwoordelijk gedrag. Als pleitbezorger van herstel van deugden pleit hij voor matigheid en soberheid.

Kinneging ziet over het hoofd dat veel armen zich verantwoordelijk gedragen en de door hem bepleite deugden praktiseren. Elk dubbeltje wordt immers wel tien keer omgedraaid alvorens uitgegeven te worden, want rondkomen is een topsport en in feite een hele prestatie! Er hoeft maar iets tussen te komen of dit gaat niet meer. De ervaring in de kerkelijke campagne tegen verarming is dat als je op kerkelijke bijkomsten de vraag in het midden legt waar men op zou bezuinigen als men zelf op het minimum zou zitten, de meeste aanwezigen er niet uitkomen. Laat staan als het zou gaan om een langdurige situatie.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) vermeldt in de Armoedemonitor 2005 dat er sprake is van toenemende schuldenproblematiek omdat het aantal zogeheten 'overlevingsschulden' is toegenomen. Het SCP onderscheidt deze 'overlevingsschulden' van de zogeheten 'overbestedingschulden', waarbij het huishouden op zich voldoende inkomen heeft om rond te kunnen komen, maar te veel uitgeeft. (Sociaal en Cultureel Planbureau, Armoedemonitor 2005, Den Haag 2005, pp. 55 e.v.).

Zou het kunnen zijn dat vooral voor degenen die langdurig op een minimumuitkering zijn aangewezen het uiterst moeilijk is om rond te komen, niet omdat zij niet met geld kunnen omgaan, maar omdat er domweg te weinig inkomen is: aan het eind van hun geld is er nog een stuk maand over?

Kerken: helpen onder protest

Kerken zijn vanaf het begin van hun campagne tegen verarming, dat wil zeggen vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw, geconfronteerd met de vraag hoe individuele hulpverlening zich verhoudt tot de inzet voor een structurele verbetering van de positie van armen. Was er niet levensgroot het gevaar aanwezig dat we zouden terugvallen op de situatie zoals die was voor de invoering van de Algemene Bijstandswet? Bedeling als gunst, zoals voortvloeyde uit de Armenwetten van voor de ABW, waarbij diaconaat en caritas allereerst verantwoordelijk waren voor de bedeling van nooddriftigen.

Dat betekende dat de hulpvrager er geen recht op kon doen gelden en afhankelijk was van de hulpgevers. Als ze wilden helpen, konden er voorwaarden aan de hulp worden gesteld.

In de eerste helft van de jaren tachtig gingen enige diaconieën over tot het verstrekken van kerstpakketten aan de leden van de kerkelijke gemeenten van wie zij wisten dat zij van een uitkering moesten leven. Tot verrassing van mensen uit kerken kwam hier protest tegen vanuit organisaties van uitkeringsgerechtigden: zij riepen de kerken ertoe op om op te komen voor gerechtigheid, dat wil zeggen voor een structurele verbetering van de positie van uitkeringsgerechtigden.

Er ontstond hierover in de media discussie. Deze kreeg de benaming van ‘pannetjes soep-discussie’, waarbij het pannetje soep symbool stond voor de bedeling. Kerken in Nederland maakten zodoende een leerproces door waarbij zij hun houding ten opzichte van het vraagstuk van (nieuwe) armoede gingen zien onder het voorteken van de gerechtigheid, wat inhield: het recht op een volwaardige deelname aan deze samenleving ook voor mensen met een minimumuitkering. In de slotverklaring van de eerste landelijke conferentie De arme kant van Nederland, op 29 september 1987, vinden we als uitkomst van deze discussie een passage met als kop ‘liefdadigheid’. Daarin lezen we:

“Diaconieën en caritasinstellingen zullen steeds meer mensen ontmoeten die in onze samenleving het recht wordt onthouden om volwaardig aan die samenleving deel te kunnen nemen. Wij wijzen af dat mensen opnieuw van liefdadigheid afhankelijk worden gemaakt. Wij pleiten voor een sociale zekerheid die geen gunst is, maar een recht dat volledig door de overheid wordt gegarandeerd. Daarom zal van individuele financiële hulp, door kerken in noodsituaties verleend, tegelijk een protest tegen de oorzaken van deze nood moeten uitgaan naar politiek en samenleving.”

In een korte formule: het ging om ‘helpen onder protest’.

De kerkelijke inzet kreeg daarmee twee lijnen: voorzieningen dienen zo toegankelijk te zijn en de inkomenspositie van mensen zodanig dat zij volwaardig aan onze samenleving kunnen deelnemen. Als mensen in een knelpositie zitten, moeten zij uiteraard geholpen worden en dat doen kerken ook. Maar tegelijk moet gesignaleerd worden, dat er geholpen is, terwijl dit eigenlijk niet nodig had moeten zijn.

Kerken werden hierbij geïnspireerd door de bijbelse oproep tot het doen van gerechtigheid. Zij deden echter ook een beroep op de principes van de sociale rechtsstaat waarbij aan de overheid een rechtstaak is toebedeeld om mensen te vrijwaren van gebrek en vrees voor gebrek als zij zelf niet meer kunnen voorzien in de noodzakelijke kosten van bestaan. Individuele hulp moet gecombineerd worden met het opkomen voor een structurele verbetering van de positie van mensen rond het minimum.

Daarom moet er met kracht aan gewerkt worden om de voedselbanken overbodig te maken door een scala van maatregelen die lopen van verbetering van inkomenspositie, betere benutting van voorzieningen, betere afstemming in de hulpverlening enzovoort. Er zouden doelstellingen geformuleerd moeten worden (‘targets’) door Kabinet en Tweede Kamer om het gebruik van de voedselbanken terug te dringen - met evaluatie en analyse, om zo de vinger aan de pols te houden.

Doornen

In geen geval mag er gewenning ontstaan aan het verschijnsel voedselbank en mogen de voedselbanken uitgroeien tot een structureel gegeven dat gaten in de vloer enigszins probeert te dichten. Hier komt de vergelijking met de doorn naar voren. We kennen in het Nederlandse spraakgebruik drie spreekwoorden die aan de bijbel ontleend zijn en waarin doornen voorkomen. Allereerst in Genesis 3:18, waar gesproken wordt over een leven vol doornen en distels, met andere woorden een moeilijk en moeizaam leven. De voedselbanken bepalen ons erbij dat er mensen zijn die een leven leiden vol doornen en distels als gevolg van financiële noden.

In de tweede plaats in Numeri 33: 55 waar gesproken wordt over een doorn in het oog. Dat wil zeggen met ergernis waarnemen. Zo zullen ook de voedselbanken ons een doorn in het oog moeten zijn, omdat ze er eigenlijk niet zouden moeten zijn.

De derde keer is in de tweede brief van Paulus aan de Korintiërs, waar deze spreekt over een doorn in het vlees. (2 Kor. 12: 7). Voedselbanken moeten ons pijn blijven doen, ons prikkelen in ons rechtsbesef en ons zo blijven bepalen bij de noodzaak ons in te zetten voor het recht van een ieder op een volwaardige deelname aan onze samenleving.

Panelgesprek o.l.v. Colet van der Ven

In het panelgesprek wordt gereageerd op de meningen uit de hoorzittingen en uit de zaal én worden visies gegeven op de positie van kerken bij armoedebestrijding.

Deelnemers aan het panelgesprek zijn:

- Jan Gerd Heetderks, preses synode Protestantse Kerk in Nederland.
- Hub Crijns, senior beleidsmedewerker Kerk en Samenleving/Diaconie van de Nederlandse Bisschoppenconferentie.
- Ineke Bakker, algemeen secretaris Raad van Kerken in Nederland.

Allereerst krijgt ieder de gelegenheid om kort te reageren op wat er tot dusver gezegd is.

Ineke Bakker

Vier emoties strijden bij mij om voorrang.

- Allereerst de zorg om niet te vervallen in een discussie of voedselbanken over vijf jaar wel/niet moeten zijn verdwenen, waarbij dan het grootste doel, namelijk de strijd tegen armoede, uit het oog wordt verloren.
- Ten tweede het respect en de bewondering voor de cliënten, omdat die de echte overlevers zijn en overleven is vakwerk, is hard werken. En bewondering voor de vele vrijwilligers die alles zo goed mogelijk organiseren. Het is ook de taak van de kerken om voor de juiste beeldvorming te zorgen over de gebruikers van de voedselbanken.
- Ten derde het gevoel van schaamte over het feit dat dit land, met haar rijkdom en technologische ontwikkelingen, niet in staat is om zich zo te organiseren dat iedereen in staat is een menswaardig bestaan op te bouwen.
- En als laatste het gevoel van verontwaardiging, als motor tot het daadwerkelijk willen veranderen van de situaties van mensen die in armoede leven.

Jan Gerd Heetderks

Qua betrokkenheid en inzet verschillen we niet veel met elkaar. Ik herken mij in de emoties van Ineke Bakker. De betrokkenheid van kerken bij armoede heeft vorm gekregen in gesprekken met de politiek, in brieven. Vaak wordt de verantwoordelijkheid naar elkaar toe geschoven. De landelijke politiek zegt dat zij goede wetten maakt, maar dat de gemeenten die niet goed uitvoeren. En ook omgekeerd. Als overheid moet men leren om met één mond te spreken en één vuist te maken in de strijd tegen armoede.

Er wordt door de overheid vaak geroepen dat mensen zelfredzaam moeten zijn. Het gaat immers om de individualiteit van de mensen. Maar zo zit de werkelijkheid niet in elkaar. Je kunt niet alleen maar een oproep doen tot zelfredzaamheid, terwijl je geen oog hebt voor mensen die het niet redden. Wat voor maatschappij heb je dan als overheid voor ogen?

Hub Crijns

Hij merkt op dat verarming gesignaleerd wordt, maar hij mist het signaleren van de verrijking. Een deel van de bevolking verrijkt zich schaamteloos. De bovenste laag van de samenleving wordt steeds rijker, terwijl de onderste laag gelijk gebleven is of achteruit gegaan is. Dit laatste geldt vooral voor kwetsbare groepen in ons land, zoals mensen met een handicap, alleenstaanden met kinderen. Dit is niet juist.

Het tweede dat hij opmerkt is: 'handel lokaal, maar denk globaal'. Natuurlijk moet je aan je eigen positie denken, maar je maakt ook deel van een wereld(economie).

Ten slotte: de kerk gebruikt de woorden barmhartigheid en gerechtigheid. Barmhartigheid kan iedereen voor zich in de praktijk brengen, maar voor gerechtigheid moeten we ons met z'n allen inzetten, met z'n allen aan het werk. Dit is duidelijk de taak van de overheid, maar de kerk kan de overheid voorhouden hoe een samenleving rechtvaardig kan zijn. Het blijkt dat de overheid tekort schiet in haar beschermingsplicht en zorgplicht. Het is de taak van de kerk om de overheid hier op te wijzen.

Colet van der Ven somt kort enkele punten van aanpak op die uit de gespreksgroepen naar voren zijn gekomen én die op de enkele al ingeleverde reactieformulieren zijn opgeschreven:

- misstanden aanpakken; energiebedrijven sluiten nog steeds af!
- categoriale bijstand moet weer mogelijk gemaakt worden
- aandacht voor ouderen: velen hebben het moeilijk en leven in armoede.
- er is niet alleen hulp door kerken maar ook door andere humanitaire organisaties.
- niet alleen een zaak voor diaconieën, maar voor de volle breedte van de kerk.
- voedselbanken mogen geen gegevens van cliënten verstrekken.
- sociale diensten moeten cliëntvriendelijker zijn.
- regelgeving vereenvoudigen.
- armoedeval bij werkende armen.
- t.a.v. gemeentebestuur: inzichtelijke en toegankelijke formulieren.
- de belastingdienst moet automatisch de formulieren die nodig zijn om in aanmerking te komen voor toeslagen, toezenden.
- allemaal helpen onder protest. Sommigen menen dat voedselbanken in 2010 overbodig zijn, maar de meesten vinden dit een illusie.
- voedselbanken hoeven niet te verdwijnen, doel is armoedebestrijding en de politiek scherp houden.
- kerken moeten meer samenwerken, bijvoorbeeld in lokale sociale allianties.
- (jongeren) beter voorlichten in budgettering en sociale zekerheid.
- minder verrijking.
- meer zelfredzaamheid.
- bij de kerken beginnen, niet bij de overheid.

Zij vraagt de panelleden wat zij hiermee gaan doen en wanneer.

Ineke Bakker is van plan het manifest, de definitieve verklaring, bij de eerstvolgende plenaire vergadering van de Raad van Kerken te bespreken en te vragen of alle lidkerken zich achter het manifest kunnen stellen. Haar hoop is dat de verschillende kerken, liefst in het kader van de Arme Kant van Nederland, op verschillende niveaus (meer) samen gaan werken. Ook wil ze de landelijke politiek maar ook de eigen kerken (blijven) informeren. Ze wil er harder aan gaan trekken, hoewel er al zoveel zovelen zoveel doen. Ze denkt dat er over 5 jaar nog wel voedselbanken zullen zijn, maar met een ander takenpakket, zoals het organiseren van buurtmaaltijden, pleindiners, straatbarbecues. Ze ziet het visioen van het Koninkrijk van God als één grote maaltijd.

Jan Gerd Heetderks wil doorgaan op de weg die we nu gaan. Het meeste gebeurt plaatselijk. De informatievoorziening naar de plaatselijke diaconie is belangrijk: hoe om te gaan met problemen van mensen die bij de diaconie aankloppen, hoe zitten de sociale voorzieningen in elkaar? Laat ons de folders lezen om te zien of ze bruikbaar zijn. Wat betreft het landelijke beleid zal de kerk blijven doorgaan met bij de politiek aankloppen.

Hub Crijns vindt dat er plaatselijk, zowel bij de diaconie als bij de caritas, veel gedaan wordt voor mensen in nood. De diakenen, maar ook andere mensen in de plaatselijke gemeente/parochie, werken vanuit hun persoonlijk geloof en willen barmhartigheid in de praktijk brengen. Wat het landelijk niveau betreft: de bisschoppen zullen de gesignaleerde misstanden bespreken met de landelijke politiek en hun zorgen hierover uiten. Er is een onderscheid tussen wat de kerk moet doen en wat de politiek. De kerk zélf probeert de gelovigen toe te rusten om vanuit het geloof te participeren in de samenleving, om barmhartigheid te doen, maar tegelijkertijd te streven naar gerechtigheid.

Reacties uit de zaal

- Het is niet alleen een zaak van diaconieën, maar het gaat de héle kerkelijke gemeente aan. Dit moet ook met nadruk in de verklaring gezet worden. Jan Gerd Heetderks zegt dat bij de

diaken de diaconale deskundigheid zit, maar dat het diaconaat de verantwoordelijkheid is van de hele kerk. De mensen die concreet met de armoedeproblematiek bezig zijn, verdienen onze ondersteuning, maar met klem zegt hij nogmaals dat het de verantwoordelijkheid van de héle kerk is. Zo moet de kerk ook in gesprek blijven met de landelijke overheid.

Colet van de Ven vraagt Jan Gerd Heetderks wat hij concreet gaat doen. Jan Gerd Heetderks zegt dat de kerk de gesprekken zal voortzetten met de landelijke politiek. En dat gesprek is een heel concreet gesprek, over beloftes die gedaan zijn. Het gaat ook over de verschillende verantwoordelijkheden, de ene overheid mag niet tegen de andere uitgespeeld worden.

Medewerkers van het protestants landelijk dienstencentrum hebben elke dag contact met mensen uit de plaatselijke gemeente en zijn goed op de hoogte van wat er speelt. Door deze contacten hoopt de kerk te weten wat er speelt en kan zij stappen ondernemen en aandacht vragen voor de gesignaleerde misstanden.

- Elke keer wordt er gesproken over de diakenen die zo hard werken, maar het gaat om de strijd sámen met armen, het is ónze strijd.

- Er wordt aandacht gevraagd voor een stil protest tegen armoede bij de Tweede Kamer in Den Haag, dat op de derde woensdag van september gaat beginnen. Initiatiefnemers zijn Norga Simons en Madeline Andringa. Volgens hen is protesteren het enige wat nog kan. Zij zullen met dichtgeplakte monden twee uur lang bij het Tweede-Kamergebouw gaan staan. Het is een zaak van lange adem.

- Sjaak Sies merkt op dat je als christen leeft met het gebod: heb je naaste lief. Het uitdelen van voedsel is voor hem een uiting van naastenliefde. De kerk kan in concrete acties dicht bij mensen komen te staan. Dit is geen verborgen agenda om mensen bij de kerk en bij het geloof te betrekken. Het is een open brief.

Colet van der Ven geeft de panelleden nog de gelegenheid om een kort laatste woord te spreken.

Hub Crijns: het is belangrijk om met elkaar te streven naar een samenleving waarin iedereen kan participeren en meeleven.

Jan Gerd Heetderks: er staan hier twee borden met de leuzen 'Armoede in onrecht' en 'Helpen onder protest'. Beide leuzen gelden nog steeds. Wij hopen ook een doorn in het vlees, een luis in de pels, te zijn.

Ineke Bakker: armoedebestrijding is de verantwoordelijkheid van de hele kerk. Het is belangrijk dat dit werk door de hele gemeenschap wordt gedragen. Voor mezelf houd ik vast dat Gods Geest een lange adem heeft, dat God trouw is, en zo houdt een kerkgemeenschap het alleen maar vol, als kern van je geloof.

Evert Jan Hazeleger sluit de conferentie af

Graag ontvangt hij zoveel mogelijk reacties op de slotverklaring. De hele maand mei kunnen de deelnemers hun reacties op de verklaring nog inleveren. Met de definitieve verklaring zal er een ronde langs de betrokken instanties, zoals vermeld in het plan van aanpak, gemaakt worden en zullen gesprekken met politieke partijen gevoerd worden. En steeds met de vraag: wat gaan jullie hieraan doen?

Bijlage 1 – Enkele punten uit schriftelijke reacties op de verklaring en het plan van aanpak 'Meer dan voedsel alleen'

In het onderstaande worden enkele algemene trends op een rij gezet uit de reacties die na de conferentie zijn binnengekomen, tot 1 juni 2006. Daarnaast zijn er tal van meer gedetailleerde suggesties en voorstellen voor verbeterde formuleringen, die in een latere fase meegenomen zullen worden bij het vaststellen van een nieuwe tekst.

1. De doelstelling om voedselbanken overbodig te maken en de passages over voedselbanken als een verschijnsel dat eigenlijk een schande is voor onze samenleving, worden door een deel van de mensen als kwetsend gezien. Hoewel de formulering in de verklaring genuanceerd is, er respect wordt uitgesproken voor de mensen die in de voedselbanken actief zijn en de 'schande' niet slaat op de voedselbanken zelf maar op de rijke samenleving die niet in staat is / bereid is te voorkomen dat mensen in de situatie komen, hebben sommigen toch het gevoel dat dit werk in een kwaad daglicht wordt gesteld.
2. Twijfel over de haalbaarheid en wenselijkheid van de doelstelling dat in 2010 voedselbanken overbodig zijn als middel voor armoedebestrijding. Beleid kan zo snel niet tot resultaat leiden en bij elk beleid zullen er mensen blijven die in problemen raken waarvoor de voedselbanken een voorziening zijn. Bovendien hebben voedselbanken een nuttige functie tegen verspilling van voedsel en producten.
3. Onderzoek naar en verhoging van het sociaal minimum wordt door velen onderschreven. Over de interne consistentie van aanbevelingen 1a t/m 1c zijn er opmerkingen, met suggesties voor herformulering. In enkele reacties wordt ook gesteld dat dit niet wenselijk is en dat nu eenmaal geen algemeen aanvaarde norm voor 'noodzakelijke kosten van bestaan' is vast te stellen.
4. De aanbeveling om categoriale bijstandverstrekking opnieuw mogelijk te maken, wordt door veel respondenten onderschreven.
5. In veel reacties komt het belang terug van het terugdringen van de bureaucratie. In alle toonaarden wordt geconstateerd dat mensen niet door de papierwinkel heen kunnen komen, dat meer moet worden gewerkt met één loket, dat er veel fouten worden gemaakt, dat wachtlijsten te lang zijn, etc.
6. In veel reacties wordt onderschreven dat uitvoeringsinstanties beslissingen over uitkeringen binnen een afgebakende termijn (meestal 1 maand) moeten nemen en mensen niet maanden mogen laten wachten. Sancties bij overschrijding van de beslissingstermijn moeten er uit bestaan dat de uitkering na 1 maand hoe dan ook wordt overgemaakt. Mocht blijken dat de uitkering niet wordt toegekend, dan kunnen de tot dan toe uitgekeerde bedragen niet worden teruggevorderd.
7. Verbetering van voorlichting over regelingen en voorzieningen en ondersteuning van mensen om in dit bos de bomen te vinden (met name door overheden en instanties, maar ook door hulpverleners en kerken), komen met regelmaat terug in de reacties.
8. Een andere cultuur bij uitkeringsinstanties en andere instellingen, waarbij er meer begrip en aandacht, een luisterend oor en vriendelijkheid zijn, komt in diverse reacties terug. De bejegening van mensen moet beter en klantvriendelijker.
9. Er is veel weerstand tegen onderdeel 3g van het plan van aanpak, waar gepleit wordt voor het plaatsen van een coach / hulpverlener bij iedere klant van de voedselbank. Naast vragen over haalbaarheid en betaalbaarheid, is er vooral weerstand tegen de bevoogding en privacyschending die hierbij gaan spelen.
10. Er is veel steun voor maatregelen die de gemakkelijke kredietverstrekking en reclame voor lenen aan banden moeten leggen.
11. Waar het gaat om de kerken, wordt in de formuleringen van het plan van aanpak teveel de diaconale groepen aangesproken. Dat is te beperkt. armoede is een onderwerp dat de hele kerk in de volle breedte aangaat.
12. Een aantal respondenten vindt dat er teveel nadruk wordt gelegd op wat overheden en instanties zouden moeten doen, en dat het wijzen op de individuele

- verantwoordelijkheid van mensen zelf die in de knel komen ook een onderdeel van de verklaring / het plan van aanpak zou moeten zijn.
13. In de verklaring worden passages tegen verrijking gemist. Er moet meer worden benadrukt dat het ontstaan van armoede een kwestie is van betere verdeling van de rijkdommen en het (financieel) aanspreken van de rijke kant van Nederland.

Bijlage 2 - Verklaring van de kerkelijke conferentie 'Meer dan voedsel alleen'

Concept, besproken op 21 april 2006

Aan:

- Kerken en christenen en diaconaal betrokkenen in Nederland
- Al diegenen die zich inzetten bij voedselbanken
- Alle betrokkenen in politiek en samenleving bij vragen van armoede en rijkdom

Wij waren bijeen om ons in een doorlopende kerkelijke campagne tegen verarming te beraden op de ontwikkelingen, in het bijzonder op de groei van het aantal voedselbanken en de gebruikers ervan. Wat zegt dit over onze samenleving? Welke maatregelen zijn nodig? Wat betekent dit voor de opstelling en de inzet van kerken?

Wij zien de voedselbanken als een aanklacht en als een opdracht

Wat armoede en rijkdom betreft:

De voedselbanken vormen een signaal dat:

- er steeds meer mensen door structurele en individuele oorzaken in zodanige financiële knelsituaties zitten dat zij zelfs niet meer aan hun dagelijks eten toekomen;
- sociale zekerheid en sociale voorzieningen niet toereikend zijn wat betreft hoogte en toegankelijkheid om mensen die langdurig rond het minimuminkomen moeten leven, volwaardig aan de samenleving te laten deelnemen;
- ook betaald werk niet altijd een garantie vormt tegen armoede;
- voedselproductie en –consumptie uit balans zijn en zich kenmerken door verkwisting, verspilling en overschotten. Die onbalans in de voedselproductie blijkt ook uit een slechte inkomenspositie van vele agrariërs, terwijl er tegelijkertijd onvoldoende voedsel beschikbaar is voor lage inkomensgroepen.

Kerken zetten zich er met vele anderen voor in dat iedereen in waardigheid kan leven. Zij doen dit vanuit de overtuiging dat ieder mens als schepsel van God telt en daarom recht heeft op een materiële bestaansbasis en volwaardige deelname aan de samenleving. Het gaat om een solidaire en sociale economie.

De kerken onderkennen het belang van voedselbanken als hulp aan mensen in nood en als signalering van verkwisting en spreken hun respect en waardering uit voor de velen die met grote inzet en volharding hun werk verrichten.

Kerken onderkennen dat het feit dat mensen een beroep moeten doen op voedselbanken een aantasting van hun waardigheid betekent en vernederend werkt.

Kerken willen niet terug naar de tijd van de bedeling en onderschrijven de maatschappelijke en politieke overeenstemming die er is over de taak van de landelijke overheid om 'de vloeren in het bestaan' te garanderen als een recht voor iedereen.

Daarom: dat voedselbanken nodig zijn in een sociale rechtsstaat is een aanklacht tegen de fundamentele principes van die rechtsstaat.

Voedselbanken mogen niet meer zijn dan een tijdelijke noodvoorziening waarbij ondertussen gewerkt wordt aan een structurele verbetering van de positie van mensen in armoede.

Onze oproep: Voedselbanken zouden niet nodig moeten zijn om in de primaire levensbehoeften van mensen te voorzien. Wij roepen daarom samenleving en politiek op om zich te verplichten tot beleid en maatregelen die voedselbanken overbodig maken: in 2010 moeten voedselbanken overbodig zijn als middel voor armoedebestrijding.

Kerken moeten daarom de contacten die zij hebben via de voedselbanken benutten om het bondgenootschap met armen en hun organisaties te versterken met het oog op:

- beleidsmaatregelen die leiden tot een structurele verbetering van hun positie;
- het verbeteren van het functioneren van uitvoeringsinstanties, sociale dienstverlening, schuldhelpverlening, maatschappelijke hulpverlening, woningbouwcorporaties, nutsvoorzieningen, ook in hun onderlinge samenhang en met aandacht voor preventie;
- het ondersteunen van getroffen mensen om hun isolement te doorbreken;
- het ondersteunen van getroffen mensen om hun zelfredzaamheid te vergroten.

Dit alles in een brede alliantie van armen en hun organisaties, maatschappelijke organisaties, kerken, voedselbanken en allen die armoede onaanvaardbaar vinden.

De kerken roepen ook op tot bezinning op het beleid als het gaat om de samenhang tussen landbouw, voedselproductie en –consumptie. De voedselvoorziening zou sociaal verantwoord en duurzaam moeten zijn.

Uw reactie:

- **Nadrukkelijk presenteren wij deze verklaring ter bezinning en ter discussie. Met het oog op de inzet van kerken vragen wij u ook om uw reactie en uw ervaringen door te geven.**
- **Nadrukkelijk vragen wij u ook om met suggesties te komen om het doel – het overbodig maken van voedselbanken in uiterlijk 2010 – te bereiken. Wat is daarvoor nodig? In de bijlage vindt u al een lijst van aanbevelingen. Graag aanvulling!**
- **Uw reacties en suggesties ontvangen wij graag voor de derde dinsdag van september 2006. U kunt daarbij gebruik maken van het bijgevoegde reactieformulier. Wij zullen deze verwerken in het bepalen van een verdere visie en in adviezen aan kerken, politiek en samenleving.**

Kerkinactie, t.a.v. M. Runia, Postbus 456, 3500 AL Utrecht, tel. (030) 880 18 88, m.runia@kerkinactie.nl. Hier zijn ook een verslag van de conferentie en achtergrondmateriaal verkrijgbaar.

De Werkgroep Arme Kant/EVA werkt in opdracht van de Raad van Kerken in Nederland en het arbeidspastoraat DISK. Zij werkt adviserend en ondersteunend naar kerken, stimuleert bewustwording van de vragen van armoede en rijkdom en zet zich naar politiek en samenleving in voor verbetering van de positie van armen.

Kerkinactie is de uitvoerder van het diaconale en missionaire werk van de Protestantse Kerk in Nederland.

Utrecht, 21 april 2006

Meer dan voedsel alleen - Plan van aanpak om voedselbanken overbodig te maken

Concept, besproken op 21 april 2006

Om te voorkomen dat er ook in de toekomst grote aantallen mensen onvoldoende middelen hebben om zelf voor hun dagelijkse voedsel te kunnen zorgen, zijn maatregelen op veel terreinen en door veel betrokken partijen nodig. Hieronder volgt een eerste aanzet voor een lijst van maatregelen om te zorgen dat voedselbanken over 5 jaar overbodig zijn. Deze lijst wordt in discussie gebracht bij zoveel mogelijk betrokkenen, die voorstellen kunnen doen om te wijzigen, te schrappen en aan te vullen.

1. Landelijke overheid

- a. Er moet op korte termijn een onafhankelijk onderzoek ingesteld worden om te bepalen hoeveel het sociaal minimum zou moeten worden verhoogd om in deze tijd te kunnen voorzien in de noodzakelijke kosten van bestaan.
- b. Het sociaal minimum moet worden verhoogd, opdat dit echt toereikend is om te kunnen voorzien in de noodzakelijke kosten van bestaan.
- c. Het instrument van het geven van 'categoriale bijstand' moet opnieuw toegestaan en bevorderd worden (financieel en anderszins) door de landelijke overheid.
- d. De bijzondere bijstand moet ingezet worden als instrument voor bijzondere situaties, en niet gaan fungeren als instrument van algemeen armoedebeleid.
- e. De langdurigheidstoeslag (WWB) moet gaan gelden voor mensen die 3 jaar of langer van een minimumuitkering leven, zonder aanvullende voorwaarden.
- f. Het behouden van een klein deel van bijverdiensten moet voor bijstandsgerechtigden (opnieuw) mogelijk gemaakt worden.
- g. Er moet een wettelijke regeling komen die verbiedt om incassokosten te verhogen vanaf het moment dat iemand zich heeft gemeld voor de wachtlijst van schuldhulpverlening (en niet pas vanaf het moment dat de schuldhulp van start gaat).

- h. Er moeten sancties opgelegd worden aan uitkeringsinstanties die niet binnen een maand na aanvraag een besluit bekend maken over het toekennen van de uitkering, danwel een voorschot toekennen.
- i. Het beperken van de vaste lasten, met name op het terrein van wonen en gezondheid.
- j. Mogelijk maken dat vrijwilligersvergoedingen voor mensen met een uitkering (bijstand, WW) tot 1500 euro niet wordt gekort op de uitkering (is nu rond 750 euro).
- k.

2. Provincies

- a. Middelen ter beschikking stellen voor de ondersteuning van (zelf)organisaties/vrijwilligersorganisaties die zich bezighouden met armoedebestrijding en/of ondersteuning van mensen in financiële nood.
- b. Coördinerende en adviserende rol oppakken (fondsen armoedebestrijding ter beschikking stellen, fondsen in het kader van onderwijs, website best-practices, etc.).
- c. Overleg tussen gemeenten organiseren voor stimulering en afstemming armoedebeleid.
- d.

3. Gemeenten

- a. Er moet (opnieuw) een beleid en praktijk voor toekenning van categoriale bijstand komen.
- b. De middelen voor bijzondere bijstand moeten geheel worden benut voor inkomensondersteuning.
- c. De procedures en voorwaarden voor bijzondere bijstand moeten worden vereenvoudigd en versoepeld.
- d. De voorlichting over bijzondere bijstand en andere inkomensondersteunende maatregelen moet worden verbeterd.
- e. Zoveel mogelijk pro-actief beleid voeren in verband met inkomensondersteuning en kwijtschelding van lokale belastingen: automatische kwijtschelding voor groepen waarvan bekend is dat ze in aanmerking komen, toezending eenvoudige, voorbedrukte formulieren. Actief toezenden aan mensen van wie bekend is dat ze een minimuminkomen hebben, etc.
- f. (Uitstroom)premies voor vrijwilligers moeten vaker ingezet worden, ook voor de inspanningen van vrijwilligers die niet direct naar de betaalde arbeidsmarkt leiden.
- g. De gemeente zet een hulpverlener of coach naast ieder voedselpakket van de voedselbank.
- h. Meer geld beschikbaar stellen voor begeleiding van mensen om ze aan hun recht te laten komen (formulierenbrigades, maatschappelijk werk, e.d.)
- i. Deskundigheidsbevordering bij vrijwilligers stimuleren en (financieel) faciliteren.
- j. Gemeente en sociale dienst moeten een netwerk vormen, waarin signalen van maatschappelijk werk, ouderenorganisaties, huisartsen, wijkverpleegkundigen, kerken, scholen, etc. opgevangen kunnen worden.
- k. De gemeente biedt een collectieve ziektekostenverzekering aan t.b.v. bijstandsgerechtigden en andere inwoners met een inkomen tot 115% van het sociaal minimum, zowel voor de basisverzekering als een aanvullend pakket.
- l. De gemeente geeft de korting die ze in het kader van de collectieve regeling op de basisverzekering bij de verzekeraar bedongen heeft, geheel door aan de deelnemers. Verder neemt de gemeente de premie van de uitgebreide aanvullende ziektekostenverzekering geheel voor haar rekening voor een doelmatig en doeltreffend gemeentelijk minimaalbeleid en het tegengaan van niet-gebruik.
- m. De sociale dienst betaalt de gehele premie voor de ziektekostenverzekeringen en houdt deze in op de uitkering. De fiscus betaalt de zorgtoeslag aan de bijstandsgerechtigde en die gebruikt deze toeslag voor zijn/haar levensonderhoud. Door dit zo te regelen worden de uitvoeringskosten zo laag mogelijk gehouden en voorkomen wordt dat de zorgtoeslag gebruik moet worden voor andere uitgaven die op dat moment nog dringender zijn.
- n. De gemeente zet zich maximaal in voor reïntegratie van mensen met een uitkering. Daarbij is een breed begrip van participatie uitgangspunt; reïntegratie hoeft niet voor iedereen naar de betaalde arbeidsmarkt te leiden.
- o.

4. Uitkeringsinstanties

- a. Minimaliseren van wachttijden voor het toekennen/afwijzen van uitkeringen.
- b. Vermindering bureaucratie.
- c. Sociale Dienst, UWV en CWI verkorten wachttijden zodanig dat uitkeringen binnen 4 weken na aanvraag kunnen worden uitgekeerd.
- d.

5. (Maatschappelijke) instellingen

- a. Voorkomen van wachtlijsten bij maatschappelijk werk, schuldhulpverlening en andere voorzieningen.
- b. Woningbouwcorporaties moeten minder snel overgaan tot sancties bij huurachterstanden en eerder gemeente en hulpverlening waarschuwen. Niet overgaan tot sancties zonder eerst overleg met de gemeente over adequate hulpverlening en duurzame oplossingen.
- c. Schuldhulpverleners worden in 2006 gecertificeerd.
- d. Het 'minnelijke traject' in de schuldhulpverlening wordt verbeterd, door invoering van 'schuldregelingsbeslag'. Dit houdt in: zonder rechtelijke tussenkomst dezelfde zekerheden en waarborgen bieden als in de WSNP (Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen). Zo wordt ook de deurwaarder bij de minnelijke schuldhulp betrokken).
- e. Woningbouwverenigingen en -corporaties verplichten zich tot bijdrage aan oplossing van de oorzaken van huurachterstanden.
- f. Met energiebedrijven wordt vastgelegd dat zij problematische betalingsachterstand tijdig melden bij de Sociale Dienst en dat ze bijdragen aan een oplossing zonder afsluiting van energie. Niet overgaan tot sancties zonder eerst overleg met de gemeente over adequate hulpverlening en duurzame oplossingen.
- g. Energiebedrijven, waterleidingbedrijven en woningbouwcorporaties committeren zich aan het tijdig verzenden van juiste nota's en rekeningen.
- h. Energiebedrijven kunnen bij betalingsachterstand eerst over gaan tot minder levering van energie, in plaats van afsluiting.
- i. De heraansluitingskosten die energiebedrijven in rekening brengen, moeten worden geschrapt (voor die huishoudens waar het schuldhulpverleningstraject succesvol op stoom is).
- j. Maatschappelijke organisaties zetten zich in voor de 'empowerment' van mensen die financieel in de knel zijn geraakt.
- k. De vakbeweging zet voedselbanken en armoedebestrijding telkens op de agenda bij overleg met overheid en werkgevers.
- l. De vakbeweging breidt haar activiteiten tegen verarming en verrijking uit.
- m.

6. Kredietverleners

- a. Alle informatie aan de lenende klant moet feitelijk juist, begrijpelijk en niet misleidend zijn opgesteld (Wet Financiële Dienstverlening).
- b. Bij reclame-uitingen in de diverse media (krant, tv, radio, internet, telefonische marketing) moet verplicht vermeld worden dat lenen kan leiden tot grote, problematische schulden.
- c. In de voorwaarden en advertenties voor leningen moet per 1 juli 2007 opgenomen worden wat je uiteindelijk in totaal zult betalen aan de verstrekker van de lening.
- d. Er moet een verbod komen op agressieve verkooptechnieken in combinatie met financieringsregelingen.
- e. Het meldingssysteem schulden (Bureau Krediet Registratie) wordt per 1 juli 2006 uitgebreid tot ook woningbouwcorporaties en energiebedrijven. Bij dit systeem worden tevens achterstanden in zorgpremie betrokken, alsmede deelname aan het WSNP-traject, verkeersboetes (CJB) en schulden i.v.m. mobiele telefonie.
- f. Bij het Bureau Krediet Registratie: schulden en kredieten vanaf € 250,- registreren en toetsen.
- g. Verdere verlaging van de maximale kredietrente.
- h.

7. Kerken

- a. Plaatselijke kerken geven op beperkte schaal en tijdelijk materiële ondersteuning aan mensen die financieel en/of maatschappelijk in de knel zijn geraakt. Zij beperken zich hier niet toe, maar koppelen aan deze hulp andere ondersteuning, signalering en protest (zie c t/m i).
- b. Plaatselijke kerken zetten zich op allerlei manieren in voor het ondersteunen van mensen bij het vinden van de wegen naar instanties en regelingen en het verkrijgen van de zaken waarop zij recht hebben.
- c. Plaatselijke kerken zetten zich in voor 'empowerment' en het doorbreken van sociaal isolement van mensen die financieel en/of maatschappelijk in de knel zijn geraakt.
- d. Plaatselijke kerken maken bekend welk aanbod zij hebben als het gaat om materiële en niet-materiële hulp.
- e. Plaatselijke kerken registreren hulpvragen en maken deze gegevens (geanonimiseerd) bekend bij maatschappelijke organisaties en politiek.
- f. Plaatselijke kerken signaleren knelpunten en misstanden en kaarten deze aan bij overheden en instanties.
- g. Plaatselijke kerken zoeken samenwerking met andere maatschappelijke organisaties in b.v. 'sociale allianties' voor samenwerking bij het ondersteunen van mensen die in de knel zijn geraakt en het volgen, stimuleren en waar nodig bekritisieren van het armoedebeleid van de gemeente.
- h. Plaatselijke kerken spelen signalen door aan de landelijke kerkelijke organen.
- i. Plaatselijke en landelijke kerken zetten zich in voor publiciteit rondom armoedebestrijding, om de stilte rond armoede te doorbreken en het debat in de publieke opinie te voeren.
- j. Landelijke kerkelijke organen voorzien hun ambtsdragers en vrijwilligers van informatie en toerustingsmateriaal over sociale zekerheid, armoedebeleid, belastingwetgeving en andere relevante beleidsterreinen.
- k. Landelijke kerkelijke organen gebruiken opgedane kennis en ervaringen om deze door te geven aan politiek en instanties. Daarbij geven ze ook knelpunten en misstanden door.
- l. Landelijke kerkelijke organen zetten zich in om bij regering en parlement te protesteren tegen onrechtvaardig sociaal-economisch beleid en doen voorstellen voor verbetering van het sociaal beleid.
- m. De kerken zetten hun activiteiten in het kader van 'helpen onder protest' voort en breiden deze uit.
- n.

8. Voedselbanken

- a.

9. En verder ...

- a.

Bronnen onder meer:

- De kerk als vangnet? – Kerkinactie / Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA
- Helpen onder protest – Kerkinactie / Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA
- Weer op eigen benen staan – CDA - Een plan van aanpak om via maatwerk klanten van voedselbanken bij te staan in het proces om weer op eigen benen te kunnen staan
- Collectieve Zorgverzekering voor mensen met een laag inkomen – Sociale Alliantie

2006 086 akneva

Colofon

Verslag

Marjo Runia

Redactie

Peter de Bie en Henk van IJken

Uitgave

Kerkinactie

Postbus 456

3500 AL Utrecht

Tel. (030) 880 14 56

E-mail info@kerkinactie.nl

Internet www.kerkinactie.nl

www.kerkinactie.nl
geloven-helpen-bouwen

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA

Luijbenstraat 17

5211 BR 's-Hertogenbosch

Tel. (073) 612 19 39

E-mail info@armekant-eva.nl

Internet www.armekant-eva.nl

